

Онуфрієнко Г. С., доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки Економіко-гуманітарного інституту Запорізького національного технічного університету, доктор філософії та філологічних наук, доцент

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОДУКТИВНОГО РЕФЕРУВАННЯ ЯК ЧИННИКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Опанувати юридичний фах без опанування мови цього фаху є неможливим, бо ж поняттєвий апарат спеціальності вербально представлений як сферою фіксації (кодифікованою юридичною термінологією, яка постійно розвивається, вдосконалюється, поповнюється, активно рухаючись до еталону, стандарту), так і у сфері функціонування термінів – фаховій літературі різних наукових жанрів. Про опанованість мови юридичного фаху свідчить здатність індивіда оперативно мобілізувати набуті мовні знання, сформовані вміння і навички для розв’язання комунікативних та когнітивних завдань чи проблем за різних контекстів, ситуацій, сфер професійної й управлінської діяльності.

У вітчизняній юридичній лінгвістиці актуальні питання діяльній теорії навчання української фахової мови досліджують у різножанрових наукових працях (монографіях, дисертаціях, навчальних посібниках для ЗВО, наукових статтях) університетські науковці, серед яких – І. Кочан, А. Красницька, Г. Онуфрієнко, Р. Пашук, Л. Чулінда, О. Юрчук та ін.

У попередніх фахових публікаціях нами обґрунтовано сутність та ефективність алгоритмізації як сучасної технології навчання української наукової мови в умовах Болонського процесу [1], проілюстровано, зокрема, лінгводидактичну цінність алгоритмічних приписів (АП) для успішної організації навчального анутовування [2], описано юридичний науковий текст у сучасному лінгводидактичному вимірі [6]. У рамках виконаних у ЗНТУ в період з 2009–2018 рр. трьох кафедральних НДР («Мова науки в лінгводидактичному та культурологічному вимірах», «Системно-структурна організація лексичного ярусу мови спеціальності», «Динаміка галузевих термінологій у сферах їх фіксації та функціонування», науковий керівник – доцент Г. С. Онуфрієнко) описано в лінгводидактичній площині, зокрема на комунікативно-прагматичному рівні, юридичний текст, у тому числі вторинний

текст як результат реферування [3], та ономасіологічні ознаки міжмовних термінів-корелятивів [7], що надто важливо враховувати у процесі створення вторинних текстів засобами іншої мови, ніж мова оригіналу (першоджерела). У трьох виданнях (К., 2006; К., 2009; К., 2016) навчального посібника для ЗВО «Науковий стиль української мови» реалізовано в контексті теорії діяльнісного навчання концепцію оптимальної організації самостійної роботи студентів, магістрантів і аспірантів із фаховими джерелами юридичного фаху.

Мета цього дослідження – вмотивувати актуальність продуктивного реферування, що є об'єктивно складнішим порівняно з репродуктивним, та ефективність докомунікативних завдань для лексичного тренінгу.

В освітній практиці навчальне реферування використовують як для заміни великого першоджерела (перші кроки репродуктивного реферування), так і для викладу того нового, що є в кількох (різних за жанром та великих за обсягом) першоджерел, у тому числі й творче чи критичне осмислення (вищий рівень реферування – оглядово-продуктивне). Як різновид інтелектуальної праці реферування використовується і в практичній діяльності юристів. Та навіть за умови високого рівня знання індивідом мови свого фаху процес реферування вимагає сформованості додаткових компетентностей, у тому числі знання регламентованої схеми мисленнєво-мовленнєвих дій аналітичного опрацювання інформації наукових джерел задля створення, наприклад, складнішого реферату, яким є продуктивний чи оглядово-продуктивний.

Студентам усіх напрямів юридичної освіти навички реферування допомагають опрацьовувати на якісному рівні та в зазначених обсягах науково-навчальну, науково-популярну, суто наукову літературу за спеціальністю для курсових, дипломних чи конкурсних робіт. Реферативне читання наукових джерел за фахом є обов'язковим і при підготовці студентів до семінарів, колоквіумів, практичних занять чи для участі у кафедральних НДР. Воно передбачає сформованість певного комплексу взаємопов'язаних умінь і навичок, зокрема з оглядового, пошукового й суцільного видів читання; смислового аналізу тексту та його фрагментів з метою вилучення основної і нової інформації; коректного «згортання» («пакування») інформації до рівня тез, конспекту, анотації та обов'язково з мовного оформлення матеріалу за чинними нормами. Тому навчання реферуванню наукових джерел починається з

усвідомлення відповідного АП у цілому і кожного з його “кроків”, яке закріплюється тривалим тренінгом через виконання спеціальних вправ та системним ознайомленням зі зразковими текстами наукових рефератів юридичної тематики.

Репродуктивні реферати відрізняються від продуктивних рефератів (рефератів-оглядів), які створюють, творчо осмислюючи інформацію на основі кількох першоджерел відповідної тематики. Студенти мають усвідомити, що їм треба бути озброєними не лише глибокими знаннями з опановуваної галузі завдяки спеціалізаційним, але й уміти якісно та у визначеній регламент реферувати джерела за АП і в повній відповідності до вимог академічної доброчесності, наукової етики, об'єктивності, інформаційної повноти, достатності за обсягом, логічності, єдності за стилем, чинних норм української мови.

До композиції більшості рефератів (у т.ч. авторефератів) за сучасними вимогами входять і ключові слова – основні наукові терміни і терміносполуки, які відбивають основні наукові поняття реферованого джерела та логіку викладу матеріалу. Усі сучасні навчальні посібники з мови фаху перераховують вимоги до рефератів, проте студентам необхідно презентувати ще й схему-інструкцію, за якою правильно, швидко й переконливо можливо підготувати якісного рівня реферат. Нами розроблено зразки АП для засвоєння механізму продуктивного реферування на прикладі юридичних текстів [4].

Як переконує апробація АП у ЗВО, крім зразків клішованих рефератів за юридичним фахом, студентам старших курсів обов'язково треба засвоїти синонімні мовні стандарти-кліше, а також такі, що є спільними для анотацій та реферату. Для лексичного тренінгу в блоці докомунікативних завдань доцільно запропонувати і завдання з перекладу [5, с. 371–389].

В умовах розширюваної комунікації юристів у європейському просторі зростає й потреба здійснювати продуктивне реферування міжнародними мовами, що можливе завдяки комплексу сформованих мовних, мовленнєвих, термінологічних, риторичних компетентностей. Отже, АП як ефективний інструмент сучасної юридичної лінгвістики оптимально раціоналізують процес продуктивного реферування та сприяють творчому осмисленню інформації за юридичною темою/проблемою, що є надто необхідним для набуття персонального досвіду мовної комунікації в юридичному дискурсі, для подальшого навчання в магістратурі й аспірантурі та у професійному зростанні.

Список використаних джерел

1. Онуфрієнко Г.С. Алгоритмізація мовної освіти у ВНЗ України як лінгводидактична стратегія в умовах Болонського процесу / Г. Онуфрієнко // Українська освіта у світовому часопросторі: Матеріали II Міжнародного конгресу (м. Київ, 25–27.10.2007р.) – К. : ІУ МОН, 2007. – С. 390–391.
2. Онуфрієнко Г.С. Алгоритмізація навчального анутовування фахових текстів у практиці викладання української мови [текст] / Г.С. Онуфрієнко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Збірник наукових праць: Львів, – ЛНУ. – 2015. – Випуск 11. – С. 151–157.
3. Онуфрієнко Г.С. Алгоритмічні приписи як інструмент сучасної лінгводидактики у практиці навчання студентів продуктивного реферування фахової літератури [текст] / Г.С. Онуфрієнко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. – Львів : ЛНУ імені І.Франка, 2016. – Вип. 12. – С. 224–231.
4. Онуфрієнко Г.С. Алгоритмізація процесу наукової творчості у ВНЗ у контексті діяльнісної теорії навчання української фахової мови [текст] / Г.С. Онуфрієнко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. – Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2017. – Вип. 13. – С. 69–82.
5. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови [текст] : Навчальний посібник з алгоритмічними приписами для ВНЗ. –3-тє вид. доп. і перероб. / Г.С. Онуфрієнко – К. : «ЦУЛ», 2016. – 426 с.
6. Онуфрієнко Г.С. Науковий текст у сучасному лінгводидактичному вимірі / Г. Онуфрієнко // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. – 2012. – №1. – С. 334–339.
7. Онуфрієнко Г. С. Різномовні термінологічні кореляти в ономасіологічному аспекті [текст] / Г.С. Онуфрієнко // Українська термінологія і сучасність. Збірник наукових праць. – К. : ІУМ НАН України, 2013. – С. 163–168.